

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 7, 2015

[Назад](#)

[Головна](#)

УДК 336.811

*С. В. Волосович,
д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ*

ОЦІНКА ПІДХОДІВ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

*S. V. Volosovych,
Doctor of Economics, Professor of Finance Department,
Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv*

APPRAISEMENT OF APPROACHES TO THE CLASSIFICATION OF THE FINANCIAL SERVICES MARKETS

У статті досліджено наукові підходи до визначення ринку фінансових послуг. Запропоновано розглядати ринок фінансових послуг з функціональної та інституційної точок зору. З'ясовано, що з функціональної точки зору ринок фінансових послуг є сукупністю економічних відносин, що виникають при здійсненні операцій з фінансовими активами. Здійснено оцінку існуючих класифікацій ринків фінансових послуг. Запропоновано класифікувати ринки фінансових послуг за загальними та специфічними ознаками. До загальних ознак віднесено класифікацію ринків фінансових послуг за товаром, що продається на ринку; за офферентами; за споживачами фінансових послуг; за територіальним (географічним) охопленням. Специфічною ознакою є класифікація ринків фінансових послуг за фінансовими активами, що об'єднуються на ринку.

The scientific approaches to the determination of the financial services market were investigated in the article. The financial services market was proposed to consider from functional and institutional point of view. It was established that from a functional point of view, the financial services market is a totality of economic relations arising in operations with financial assets. Existent classifications of financial services markets were appraised. It was suggested to classify financial services markets according to the general and specific signs. There are such general classification signs of the financial services markets as classification by the goods selling on the market; by the offeror; by the consumers of financial services; by the territorial (geographic) coverage. A specific sign is the classification of the financial services markets by the financial assets trading on the market.

Ключові слова: ринок фінансових послуг, класифікація ринків фінансових послуг, загальні та специфічні ознаки класифікації.

Keywords: financial services market, classification of the financial services markets, general and specific classification signs.

Постановка проблеми. У повсякденній господарській практиці особливого значення набувають конкретні форми прояву фінансових відносин через надання різноманітних фінансових послуг фінансовими установами своїм клієнтам. Функціонування ринку фінансових послуг здійснюється, з одного боку, у межах фінансової системи, а з іншого, у межах ринку послуг. Для ефективного державного регулювання, міжнародної інтеграції та транспарентності ринку фінансових послуг важливою є його класифікація, яка враховує його специфіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності ринку фінансових послуг та аналізу його складових присвячено праці таких вчених як Л. А. Бондаренко, І. О. Жук, С. В. Науменкова, С. В. Міщенко, С. М. Еш, О. В. Подкатілова, В. П. Ходаківська, О. Д. Данилов та ін. Проте вичерпного переліку і однакового підходу до класифікації ринків фінансових послуг немає.

Метою статті є з'ясування сутності ринку фінансових послуг та дослідження ознак класифікації ринків фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, існує три підходи до визначення ринку фінансових послуг. У межах першого підходу ринок фінансових послуг розглядається як система, що включає розгалужену мережу спеціалізованих фінансових інститутів, які охоплюють відповідний сектор фінансового ринку, мають певні взаємозв'язки та взаємовідносини, нормативно-правове забезпечення і реалізують спільну мету щодо нагромадження, розподілу й перерозподілу фінансових ресурсів, що визначає ефективність функціонування національної економіки [12]. Проте це тлумачення не містить особливостей відносин, що виникають на ринку при реалізації специфічного товару – фінансових послуг.

Представники другого підходу підкреслюють, що ринок фінансових послуг – це сукупність відносин продавець-покупець, здійснюваних через фінансову послугу як сферу господарської діяльності, де фінансові послуги спочатку виробляються для обміну або купівлі-продажу [8]. Водночас В. П. Ходаківська та О. Д. Данилов зазначають, що сферою надання фінансових послуг є фінансовий ринок [13]. З іншого боку, послуга є результатом виробничої діяльності співробітників фінансового посередника як процесу задоволення потреб клієнта. Водночас первинним по відношенню до фінансової послуги є фінансовий продукт, який стає послугою в результаті його продажу клієнту.

У вітчизняній науковій літературі переважає третій підхід, що кореспондується із статтею 1 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III, відповідно до якої під ринком фінансових послуг розуміється сфера діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг [9]. Виходячи із пропозицій В. В. Кривошеєвої щодо ринку кредитних послуг [6, с. 62-63], слід розрізняти ринок фінансових послуг з функціональної та інституційної точки зору. З функціональної точки зору ринок фінансових послуг варто розглядати як сукупність економічних відносин, що виникають при здійсненні операцій з фінансовими активами. З інституційної точки зору, ринок фінансових послуг – це сукупність фінансових посередників, що надають фінансові послуги.

Під класифікацією розуміють систему підпорядкованих деякій ознаці понять (класів) у певній галузі знань або діяльності людини, яку використовують як засіб встановлення взаємозв'язку цих понять (класів) [7, с. 40]. У Філософській енциклопедії зазначено, що класифікація – це система суцільних понять (класів, об'єктів) будь-якої галузі знань чи діяльності людини, яка часто надається у вигляді різноманітних за формою схем (таблиць) та використовується як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями чи класами об'єктів, а також для орієнтації в різноманітні поняття чи відповідних об'єктів [14]. Наявність науково обґрунтованих критеріїв класифікації ринків фінансових послуг має свої завдання на макро- та мікро- рівнях. На макрорівні це дозволяє усвідомлено будувати державну політику у сфері фінансових послуг, здійснювати нормативно-правове забезпечення діяльності у межах різних сегментів цього ринку. Правильна методологія класифікації ринків фінансових послуг дуже важлива і на мікрорівні, оскільки з її допомогою продавець може ефективно організувати процеси маркетингового дослідження ринку, бізнес-планування, поточного управління оперативною діяльністю та оцінки своїх фінансових результатів.

Для впорядкування діяльності фінансових посередників щодо надання фінансових послуг важливою є класифікація ринків фінансових послуг. Виходячи із розуміння ринку загалом, ринки фінансових послуг варто класифікувати за загальними ознаками такими як товаром, що продається на ньому; offerентами; споживачами фінансових послуг; територіальним (географічним) охопленням. Водночас, варто виокремити специфічну ознаку класифікації – за фінансовими активами, що обертаються на ринку (табл. 1).

Таблиця 1.
Класифікація ринків фінансових послуг

№ з/п	Ознака класифікації	Вид ринку фінансових послуг
1.	За товаром, що продається	Ринок кредитних послуг
		Ринок лізингових послуг
		Ринок факторингових послуг
		Ринок депозитних послуг
		Ринок страхових послуг
		Ринок платіжних послуг
		Ринок інвестиційних послуг
		Ринок довірчих послуг
		Ринок гарантійних послуг
		Ринок лотерейних послуг
2.	За offerентами фінансових послуг	Ринок банківських послуг
		Ринок ломбардних послуг
		Ринок фінансових послуг, що надаються страховими компаніями
		Ринок послуг кредитних спілок
		Ринок фінансових послуг недержавних пенсійних фондів
		Ринок послуг лізингових компаній
		Ринок послуг факторингових компаній
Ринок послуг інститутів спільного інвестування		
3.	За споживачами фінансових послуг	Ринок фінансових послуг корпоративним клієнтам
		Ринок фінансових послуг іншим фінансовим корпораціям
		Ринок фінансових послуг фізичним особам
		Ринок фінансових послуг органам державного управління
4.	За видами фінансових активів	Фінансові послуги, які надають фінансові посередники на кредитному ринку цінних паперів
		Фінансові послуги, що надають фінансові посередники на страховому ринку
		Фінансові послуги, що надають фінансові посередники на валютному ринку
		Фінансові послуги, що надають фінансові посередники на ринку грошей
		Фінансові послуги, що надають фінансові посередники на ринку цінних паперів
5.	За територіальним (географічним) охопленням	Регіональний ринок фінансових послуг
		Національний ринок фінансових послуг
		Міжнародний ринок фінансових послуг

Передумовою існування різноманітних ринків є наявність специфічного товару, що є об'єктом купівлі-продажу на ньому. Це стосується й ринку фінансових послуг, де товаром є фінансові послуги, що мають свої види. Відповідно до статті 4 Закону України від «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12 липня 2001 року № 2664-III фінансовими послугами слід вважати такі послуги: випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків; довірче управління фінансовими активами; діяльність з обміну валют; залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо наступного їх повернення; фінансовий лізинг; надання коштів у позику, в тому числі і на умовах фінансового кредиту; надання гарантій та поручительств; переказ коштів; послуги у сфері страхування та у системі накопичувального пенсійного забезпечення; професійна діяльність на ринку цінних паперів, що підлягає ліцензуванню; факторинг; адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах; управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю відповідно до Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю»; операції з іпотечними активами з метою емісії іпотечних цінних паперів; банківські та інші фінансові послуги, що надаються відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність». У секції К «Фінансова та страхова діяльність» Класифікації видів економічної діяльності [4] існує певне ототожнення фінансової діяльності та фінансових послуг. В існуючих публікаціях є різні підходи щодо сегментації ринку фінансових послуг, виходячи із того чи іншого переліку фінансових послуг. Ґрунтуючись на положеннях Закону № 2664-III [9] та Світової організації торгівлі у Генеральній угоді про торгівлю послугами [2], на нашу думку, варто структурувати ринок фінансових послуг у представленому у табл. 1 вигляді.

Існує підхід поділу ринку фінансових послуг за видами діяльності фінансових посередників, згідно з чим виділяють ринок фінансових послуг банків, небанківських кредитних установ та небанківських фінансових установ [10, с. 26]. Тут спостерігається деяке дублювання складових елементів, оскільки фінансові установи включають кредитні. Інші автори визначають це як інституційний підхід до поділу ринку фінансових послуг із виокремленням ринку банківських послуг, ринку страхових послуг та ринку інвестиційних послуг [11]. Проте, тут об'єднуються два підходи: поділ ринку фінансових послуг за продавцями та за видами послуг. На нашу думку, що ознаку класифікації варто назвати «за offerентами фінансових послуг» (див. табл. 1), що відповідатиме сутності послуг, основними суб'єктами яких є продавці (offerенти) та споживачі. Offerентами фінансових послуг є різноманітні фінансові посередники, які можуть реалізувати одну або кілька фінансових послуг. Водночас вони можуть надавати своїм клієнтам супутні послуги консультативного, інформаційного, юридичного характеру.

Метою поділу ринку фінансових послуг за їх споживачами є вивчення попиту клієнтів. Ґрунтуючись на Класифікації інституційних секторів економіки України [5] необхідно виокремити за цією ознакою ринок фінансових послуг не фінансовим корпораціям, ринок фінансових послуг фінансовим корпораціям, ринок фінансових послуг домогосподарствам та ринок фінансових послуг органам державного управління. Типовою клієнтською сегментацією є розподіл існуючих і потенційних клієнтів на групи за критерієм належності до фізичних або юридичних осіб. При цьому за типом поведінки споживачів фінансових послуг виокремлюють [1]:

- консерваторів - клієнти, які заперечують будь-які зміни у продуктовому портфелі банку, зберігають прихильність своїм звичкам і перевагам. Вони можуть належати до різних соціальних прошарків. У них майже відсутня творча увага та естетичне сприйняття;
- новаторів - клієнти, схильні до ризику та експерименту. Це, зазвичай, категорія клієнтів із високим рівнем доходів.

Доцільною є структуризація ринку фінансових послуг, запропонована С. В. Науменковою та С. В. Міщенко, за видами фінансових активів, які є об'єктом купівлі-продажу і використання яких визначає характер договірних відносин [10, с. 28].

Метою поділу ринку фінансових послуг за територіальним охопленням є оцінка міри охоплення зазначеними послугами певних територій. Підґрунтям цієї ознаки є дослідження С. М. Еш щодо поділу фінансового ринку на місцевий, регіональний, національний та світовий ринки за регіональною ознакою [3, с. 29, 35]. Проте, на нашу думку, тут спостерігається дублювання щодо виокремлення місцевих і регіональних ринків.

Деякі автори структуризують ринки фінансових послуг за рівнем ризику, поділяючи їх на ризикові та безризикові [12]. Проте при функціонуванні будь-якого ринку йому можуть загрозувати певні небезпеки, внаслідок чого його суб'єкти у своїй діяльності матимуть відповідні ризики.

Висновки. На основі аналізу визначень ринку фінансових послуг було виокремлено три підходи та запропоновано розглядати ринок фінансових послуг з функціональної та інституційної точок зору. Класифікація ринків фінансових послуг має як теоретичне, так і практичне значення. Теоретичне значення класифікації ринків фінансових послуг полягає у виявленні загальних та специфічних ознак класифікації. Практичне значення класифікації ринків фінансових послуг передбачає сприяння розробці фінансових продуктів та ефективному державному регулюванню зазначених ринків.

Література.

1. Бондаренко Л. А. Ринок банківських продуктів і послуг: поняття та сегментація / Л. А. Бондаренко, І. О. Жук // Ефективна економіка. – 2013. – №6 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2121>
2. Генеральна угода про торгівлю послугами [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_017.
3. Еш С. М. Фінансовий ринок. Навч. посіб. 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 528 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://westudents.com.ua/glavy/103126-4-klasifikatsiya-fnansovih-rinkv.html>
4. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: Наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukrstat.org/uk/work/klas200n.htm>
5. Класифікація інституційних секторів економіки України: Наказ Державної служби статистики України від 03.12.2014 № 378 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/norm_doc/2014/378/378_2014.htm
6. Кривошеєва В.В. Економічна природа ринку кредитних послуг / В.В. Кривошеєва // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету: Матеріали Першої міжнародної мультидисциплінарної конференції Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 15 травня 2015 р). – Одеса: Фенікс, 2015. – Вип. 24. – С. 62-64
7. Мних М. В. Страхування як механізм надання гарантій підприємницької діяльності та соціального захисту населення / М. В. Мних. – К. : Знання України, 2004. – 428 с.
8. Подкатилова Е. В. Рынок финансовых услуг и его место в структуре финансового рынка / Подкатилова Е. В. // Нефтегазовое дело.- 2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ogbus.ru/authors/Podkatilova/Podkatilova_1.pdf
9. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. — Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
10. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посіб./ С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К.: Знання, 2010. – 532 с.
11. Отношения страхования в системе рынка финансовых услуг [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://al-ros.com/economika/otnosheniya-strahovaniya-v-sisteme-rynka-finansovykh-uslug.html>
12. Сич С. М. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С. М. Сич, В. П. Личук, Н. І. Гавриленко. – К.: ЦУЛ, 2012. – 428 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://m.pidruchniki.com/1376102543189/finansiv/teoretichni_osnovi_rinku_finansovykh_poslug#63
13. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: навч. посіб./ В. П. Ходаківська, О. Д. Данилов. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 501 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ecodn.info/text/Econom/finance/hodakivska/str/04.htm>
14. Философская энциклопедия [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/524/КЛАССИФИКАЦИЯ

References.

1. Bondarenko, L. A. (2013), " Market banking products and services: concept and segmentation", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2121> (Accessed 4 July 2015).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The international agreement " General Agreement on Trade in Services", available at: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_017 (Accessed 4 July 2015).
3. Esh S. M. (2011), *Finansovyi rynek* [Financial market], 2nd ed, Tsentр uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
4. The State Statistics Service of Ukraine (2010), The Order of the Derzhspozhyvstandart of Ukraine "Classification of economic activities DK 009:2010", available at: <http://ukrstat.org/uk/work/klas200n.htm> (Accessed 4 July 2015).
5. The State Statistics Service of Ukraine (2014), The Order of the State Statistics Service of Ukraine "Classification of institutional sectors of the economy", available at: http://ukrstat.org/uk/norm_doc/2014/378/378_2014.htm (Accessed 4 July 2015).
6. Kryvosheeva V. V.(2015), "The economic nature of the market of credit services" *Materialy Pershoi mizhnarodnoi mul'tydystrylnarnoi konferentsii Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* [Materials the First international multidisciplinary conference of the International Humanitarian University], *mizhnarodna mul'tydystrylnarna konferentsiia* [International multidisciplinary conference], International Humanitarian University, Odessa, Ukraine, pp. 62-64.
7. Mnykh M. V. (2004), *Strakhuvannya yak mekhanizm nadannia harantii pidpryemnyts'koi diyal'nosti ta sotsial'noho zakhystu naselennia* [Insurance as a mechanism guaranteeing entrepreneurship and social security], *Znannia Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.
8. Podkatilova, E. V. (2006), "Financial services market and its place in the structure of the financial market", *Neftegazovoe delo*, [Online], available at: http://ogbus.ru/authors/Podkatilova/Podkatilova_1.pdf (Accessed 4 July 2015).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On financial services and State Regulation of the financial Services markets", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (Accessed 5 July 2015).
10. Naumenkova, S. V. and Mishchenko, S. V. (2010), *Rynok finansovykh posluh* [Financial services market], *Znannia*, Kyiv, Ukraine.
11. Bank financial portal (2013), "Insurance relationship in the financial services market", available at: <http://al-ros.com/economika/otnosheniya-strahovaniya-v-sisteme-rynka-finansovykh-uslug.html> (Accessed 7 July 2015).
12. Sych, Ye. M., P'chuk, V.P. and Havrylenko, N.I. (2012), *Rynok finansovykh posluh* [Financial services market], *TSUL*, Kyiv, Ukraine.
13. Khodakiv'ska, V. P. and Danylov, O. D. (2001), *Rynok finansovykh posluh* [Financial services market], *Akademiia DPS Ukraine*, Irpin', Ukraine.
14. Academic (2014), "Financial encyclopedia", available at: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/524/КЛАССИФИКАЦИЯ (Accessed 1 July 2015).

Стаття надійшла до редакції 13.07.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"